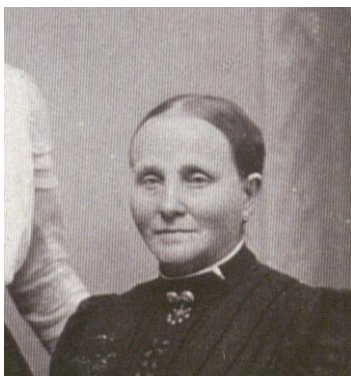

På sporet af oldemor

Født i Sverige, gift i Tyskland og død i Amerika.

Af cand. mag. Poul Grosen Rasmussen

Poul Grosen Rasmussen er født i 1948 i Fredericia. Hans mormor Anna Christine Hansen er født i Gråsten i 1886. Efter ægteskab i 1906 med Marinus Pedersen flyttede familien fra Gråsten. Efter at have boet i forskellige byer i Jylland byggede de sig et hus i Strib og slog sin ned der. Poul Grosen Rasmussen har ofte været på besøg ved bedsteforældrene og flere gange hørt den rørende historie om oldemor Christine, der havde gået så grueligt meget igennem i sit liv.

Svig, utroskab, fattigdom og ensomhed var de billeder, der havde fæstnet sig i barndomserindringen om oldemor. Artiklen er et forsøg på at finde belæg for historien. Ved at følge sporene af oldemor i kirkebøgerne, i skudsmålsbogen, i avisen, i brevene og i de efterladte fotos har det været målet at finde dokumentation for oldemors skæbne.

Set i det store perspektiv oplevede min oldemor Christine Wahlgren store op- og nedture, opbrud og rastløshed, hårdt arbejde og et endeligt i det fremmede fjernt fra hjemstavnen.

Det første spor af min oldemor finder jeg i et brev fra Landsarkivet i Vadstena, Sverige. Min fætter ønskede at skifte efternavn fra Pedersen til Wahlgren og måtte af den grund dokumentere, at hans oldemor faktisk hed Wahlgren.

Første skridt i denne proces var en henvendelse til præsten i Gråsten m.h.p. at få dokumenteret at hans farmor, Anna Christine Cäcilie Hansen var født i Gråsten af forældrene Christine Hansen, født Ohlsen Wahlgren. Herefter gik jagten til Landsarkivet i Vadstena, der kunne dokumentere, 'at en pige Christine blev født den 3. august og blev døbt den 10. august 1851 i Søderåkra Sogn (församling) som datter af sømand Håkan Wahlgren og hans hustru Anna Kajsa Jonsdotter i Övraby'. En efterfølgende søgning i kirkebogen for Søderåkra 1851 og i Mormonernes database, www.familySearch kunne bekræftede disse oplysninger. Christine er den ældste af de 6 børn som Håkan Wahlgren får med henholdsvis Anna Kajsa Jonsdotter (Christine, Karls August, Emilie og Hilda Sofia) og Frederika Danielsdotter (Per Gustav Alrik og Oscar)

Et godt skudsmål

Det andet spor af min oldemor finder jeg i hendes Skudsmålsbog fra 1870. Skudsmålsbogen er taget i brug den 1. juli 1870 og heri læser man, at hun på dette tidspunkt befinder sig i Gråsten i Tyskland (Den del af Danmark der gik tabt i 1864). Skudsmålsbogen er fyldt med ros og positive vurderinger af hendes indsats de forskellige steder hun har været ansat: Christine har således været lejet som køkkenpige fra den 1. november 1870 til den 1. maj 1871 hos Bernhard Siverts, forpagter på Mejerigården, Gråsten til en løn på 13 Rigsdaler Courant og får ved afgang skudsmålet: Opførsel god. Herefter fæstes hun fra 1. maj 1871 til 1. november 1873 hos Nicolai Nicolaisen / Jørgen Andersen i Dybbøl og forlader tjenesten med skudsmålet: God opførsel.

I skudsmålsbogen afslutter Christine sin karriere med en ansættelse hos J. H. Hansen i Sønderborg fra den 1. november 1873 til den 1. november 1876. J. H. Hansen har tilsyneladende været ovenud begejstret for Christines indsats for han giver hende flg. skudsmål: 'Ved hendes afgang kan jeg ikke undlade at meddele hende det erhvervede retning omfattende bedste skudsmål, da hun overalt har vist en opførsel til min kones og min fuldkomne tilfredshed'.

Hvad kan nu være forklaringen på, at Christine er havnet i Gråsten fra ca. 1. maj 1869, som der står i Skudsmålsbogen?

Forelsket i en sømand

Hendes far, Håkan Wahlgren var sømand og hendes tilkommende mand, Heinrich Hansen var også sømand, så det kan være, at Christines tilkommende mand har været påmønstret det samme skib som Christines far og gennem faderen truffet Christine. Eller han har sejlet til den by, Söderåkra, som Christine er født og opvokset i og truffet hende på en havneknejpe i byen.

I Bogen 'Småskibsfart fra Egersund og Fjordeggen' udgivet af Åbenrå Museum i 1994 fortælles der i et kapitel om 'Skibenes fart', at 'de første historiske belæg for skibsfarten på Egersund er i forbindelse med handelen mellem Danmark og Gotland.' I 1800'rede tallet stod Sønderborg, Egersund og de mindre steder ved Flensborg Fjord for lidt over 55 % af teglfarterne. 'Efterhånden som Egersundskibene blev større og deres antal voksede, søgte skipperne også andre markeder. Flere blev beskæftiget mellem danske, svenske og tyske havne med fragter af korn, foderstoffer, kalk og cement, brændsel m.m.' Söderåkra er en havneby, der ligger på teglfarternes rute til Sverige og med stor sandsynlighed ankomsthavn for skibstransporterne fra Egersund og de øvrige byer rundt Flensborg Fjord.

Hungersnød og misvækst

En anden og nok mere sandsynlig forklaring er, at Christine i en alder af 17 år, som så mange andre svenskere udvandrede til Danmark på grund af de dårlige tider i Sverige. I Richard Willerslevs bog "Den glemte indvandring" kan man således læse, at "den svenske indvandring i Jylland i løbet af 1850-erne havde nået et sådant omfang, at der for driftige forretningsfolk var betydelige fortjenstmuligheder ved en planlagt hvervning og organiseret transport til Jylland".

Videre står der, at "den stærke udvandring i 1860-ernes andet halvdel sættes i forbindelse med det sydsvenske landbrugs kriseår i 1867 og 1868, hvor fremfor alt Kronoborgs len i Småland blev ramt af misvækst". Kronoborgs Len ligger tæt på Kalmar len, der er det len, som Christine kom fra. Christine kan således være søgt væk fra sin hjemstavns på grund af hungersnøden og misvæksten i landbruget – lokket af driftige forretningsfolk, der kunne fortælle om de meget bedre levevilkår i Danmark. Fra Christines familie drog både hun, søsteren Hilda og broderen Karl August til Danmark.

Et skib ved navn Christine

Det tredje spor af Christine finder jeg i Gråsten Kirkebog fra 19. oktober 1877. Heri står der at Christine Ohlsen Wahlgren vies til skipper og kaptajn, Heinrich Hansen, født den 3. april 1852 i Gråsten. Heinrich Hansen er ud af en sømandsfamilie og opkalder sit skib, Christine efter sin nye hustru. Hans far var skipper, Hans Peter Hansen, Stengerodde

Gråsten født den 21. juni 1808 og hans mor var Anna Frederike Henriette Hansen født Knudsen den 30. september 1809 i Egersund.

Heinrich var den næst yngste af 8 søskende, hvoraf de fleste boede på Gråstenegnen. En søster Cecilie blev gift med Johann Böhlers i Gråsten, en anden søster med Gustav Petersen i Skelde og en ugift søster boede i Sønderborg.

I de følgende år oplever Christine i Stengerodde Gråsten en række glædelige fødsler og en del triste dødsfald. 9 børn får Christine alt i alt med Heinrich, hvoraf de 3 dør indenfor det første leveår. Først er det Hakon Peter Hansen, der fødes den 29 marts 1881. Derefter er det Heinrich Hansen, der fødes den 23. november 1882 og dør før 1883. Så er det Carl Hakon Hansen, der fødes den 26. september 1883 og dør den 13. januar 1884. Herefter følger Heinrich Hansen, der fødes den 23. november 1884. Carl Hansen, der fødes den 6. januar 1888. Anna Christine Cäecilie Hansen, der fødes den 30. november 1886. George Wilhelm Hansen, der fødes den 8. marts 1888 og dør den 26. november 1889. Endelig er der Christine Henriette Eline Hansen, der fødes den 5. juli 1890.

Forsvundet skib

Christines lillesøster, Hilda Sofie flyttede i øvrigt til Tyskland i 1882. Til Heinrichs barnedåb, den 15. oktober 1882 optræder hun i Gråstens Kirkebog som den ene af de 3 faddere. Tilsvarende ved Carls barnedåb den 31. januar 1886 optræder hun også som en af de tre faddere.

At være gift med en sømand har ikke været uden bekymringer og sorger for Christine. At sejle på de store oceaner har været forbundet med en stor risiko, men også sejlads i de lokale farvande som på Flensborg Fjord kunne få skæbnsvangre følger. Det vidner Gråsten Kirkebog og Dagbladet Dannevirke om.

I Gråsten Kirkebog fra den 18. juli 1886 kan man læse om Christines svogers skæbne. Heinrich Hansens bror, Hans Peter Hansen og dennes søn, Hans Adolph Hansen druknede på Flensborg Fjord den 18. juli 1886, da hans skib gik ned. Liget af Hans Peter fandt man tæt ved land mellem Kollund og Sønderhav på ene side af fjorden og liget af Hans Adolph fandt man i nærheden af Glücksborg på den anden side af fjorden.

I Dagbladet Dannevirke fra den 22. juli 1886 beskrives hændelsesforløbet på Flensborg Fjord under den dramatiske overskrift:

'Forsvundet skib'. Avisen refererer til oplysninger i en avis fra Flensborg, som 'meddeler at det lille skib 'Søridderen', der søndag afgang fra Flensborg til Gråsten er forsvundet. Det tilhører H.P. Hansen i Stengerodde. Det var stærkt ladet, det havde desuden en dækslast af træ. Ejeren af skibet og hans 10 år gamle søn samt arbejderne Fritz Tarp og Fritz Schmidt befandt sig ombord. Sidstnævnte er drevet i land ved Østerørne på nogle stykker træ, men man har intet angivet om skibets skæbne. Der er blevet foretaget undersøgelser med dykker, men hidtil uden resultat'.

Denne drukneulykke må have gjort et stærkt indtryk på Christine, som var meget tæt på denne familie. I Gråsten Kirkebog fra 1877 optræder hun således som en af de tre faddere til Hans Adolphs lillebrors, Hans Peter Hansens dåb den 9. september 1877.

Enke med 6 ukonfirmerede børn

Det fjerde spor af Christine finder jeg også i Gråsten Kirkebog fra 19. oktober 1895. Heinrich Hansen dør den 19. oktober af dårlig hjerte og begraves den 23. oktober 1895. I kirkebogen optræder Christine som enke med ikke mindre end 6 ukonfirmerede børn. Den ældste er 14 år og den yngste er 5 år. Christine efterlades ikke ubemidlet. Et hus på Stengerodde og et større træskib skulle, efter sigende være gældfrit ved Heinrichs død.

Men Christine var ikke sømand og kunne således ikke føre skibet og på den måde sikre den økonomiske grundlag for familien. Det er måske forklaringen på, at hun allerede den 22. december 1896 igen optræder i Gråsten Kirkebog som brud og her får bekræftet sit andet ægteskab med en ny sømand, Hans Clausen Kiel, Skibsfører fra Stengerodde, født den 22. juli 1872 i Rinkeby. Hun er 45 år ved ægteskabets indgåelse og han er blot 24 år. Hvor har de truffet hinanden og hvordan turde Christine binde an med en sådan ung mand?

Forklaringen kan være den, at Hans Clausen Kiel måske allerede var en kendt person i familien. Det er i hvert fald en kendsgerning, at Hans Clausen Kiels yngre søster, Andrea Johanne Maria Clausen, født den 4. april 1880 gifter sig den 28. oktober 1910 med et af Christine og Heinrichs børn; nemlig Heinrich Hansen født den 23. november 1884 i Gråsten. Det er forståeligt, at Christine i en alder af 45 år og med 6 ukonfirmerede børn så hurtigt fandt sig en ny mand i den nære familie og vennekreds, der kunne bistå med opdragelsen og sikre, der økonomiske fundament for familien. Der var jo ikke noget der hed, enkepension og social bistand dengang.

”Forglem mig ej”

Det nye ægteskab har nu ikke været en dans på roser for Christine, hvilket klart fremgår af det femte spor af Christine. I et brev, dateret Gråsten, den 5. september 1905 og stilet til sin søn, Heinrich Hansen skriver hun følgende:

’Kære Søn. Tusind tak for dit kort og for de 10 mark du gav mig til min fødselsdag. Det var net af dig. Jeg får en bluse af det af D. Hun syr den for mig. Hun er en god pige. Bedste Heinrich du skriver om min sundhed. Det er ikke så godt, men jeg slæber for at ernære mig selv for fader sender mig ingen. Jeg går hver dag om formiddag ved Kosses. De kan ingen pige få.

Det får jeg 5 grossen om dagen for, men så har jeg min føde der. Carl kommer til 11. september. Han vil ud at sejle og fader har hans kuffetaske og jeg har skrevet 2 gange, til at han skulle sende mig det hjem, men det kommer nok ikke. Det kan han vist bruge. De er atter ude i det fremmede aldrig her hjemme. Det er ikke godt at have en mand, der slet ikke kommer hjem. (...) Jeg glæder mig til at du er sund og rask og at det går dig godt. Nu slutter jeg med tusinde hilsner og kys til dig min elskede søn. Forglem mig ej’.

Christines søn, Heinrich Hansen har efterfølgende tilføjet følgende besked kommentar: ’Dette er et brev fra min kære mor da hun var gift med den slubbert til Hans Clausen Kiel’.

'Slubberten' fra Rinkenæs

Der var åbenbart en grund til at Christines nye ægtemand aldrig var hjemme hos hende. En mulig forklaring finder jeg i en papkasse, der blev indleveret til lokalarkivet i Gråsten. Papkassen indeholder breve, dokumenter og fotoalbum fra boet efter Christines, søn Heinrich Hansen, Rinkenæs.

Et af disse fotoalbum har Heinrichs hustru Andrea sandsynligvis arvet efter sin ældre bror Hans Clausen Kiel. I dette fotoalbum er der et fotografi af Hans Clausen Kile sammen med ung kvinde, Henny Matula, født i Pragh. Hans

Clausen Kiel bliver skilt fra Christine og gifter sig senere med Henny og får sønnen Heinz Clausen Kiel. Heinz er født den 18. juli 1922 af gamle forældre. Hans Clausen Kiel er ca. 50 år da han får sin første og eneste søn, der i øvrigt dør under 2. verdenskrig. Skudt gennem hovedet. En retfærdig straf for at have formøblet Christines hus og skib samt tvunget hende til som fraskilt at forlade sin 'elskede søn'. Sådan lyder 'Slubbertens' eftermæle blandt familien Heinrich Hansens efterkommere.

Ventetid på kajen

Christine rejste til Detroit i Amerika omkring 1911, da hun var tæt ved de 60 år. Emilie, hendes anden lillesøster, var rejst derover tidligere og havde etableret en hatteforretning i Detroit. Emilie havde sendt rejsepenge hjem til Christine, så hun kunne komme med et skib fra Hamborg. Christine sad i øvrigt på kajen i Hamborg hele natten før afrejsen for ikke at komme for sent til afgang. Christine faldt aldrig til i Amerika og døde 4 år senere langt fra væk fra sin hjemstavns og sin øvrige familie.

Det sjette, sikre spor efter Christine er endnu ikke fundet. I passagerlisten fra Ellis Island over indvandrere fra Tyskland til Amerika er der en oplysning, der måske dækker over Christines sidste sørejse. Her står der, at 'Anna Hansen fra Slesvig, 63 år ankommer fra Cuxhaven i Hamborg til Ellis Island den 28 marts 1911 med skibet Amerika'.